

РЕГУЛЯТОРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н. О. ШПАК, доктор економічних наук;

Т. Ю. КИРИЛИЧ

(Національний університет «Львівська політехніка»)

Анотація. У статті охарактеризовано регуляторно-правове середовище функціонування малих машинобудівних підприємств, виокремлено нормативні акти, що приймаються на державному, обласному та місцевому рівнях і забезпечують підтримку та розвиток таких суб'єктів господарювання, структуровано державні органи, які відповідають за прийняття та виконання цих регуляторно-правових актів, сприяють підтримці та інформуванню малого бізнесу. Виявлено необхідність консолідувати діяльність малих підприємств і державних органів обласного та місцевого самоврядування, формувати двосторонній процес взаємодії малих підприємств і державних інституцій, розробляти спільні програми розвитку як на місцевому, регіональному рівні, так і на загальнообласному та державному. З'ясовано, що для покращення ситуації на ринку машинобудування необхідно не лише змінити стратегічне бачення управлінців, але й державну підтримку сприянню розвитку малих підприємств через розроблення комплексу законодавчого та нормативно-правового забезпечення, яке б враховувало специфіку малих підприємств і специфіку машинобудівного комплексу.

Ключові слова: мале машинобудівне підприємство, регуляторно-правове середовище, нормативно-правові акти, державна підтримка, виконавчі інституції.

Необхідність розвитку малих підприємств доведена успішною практикою їх функціонування у розвинених країнах. Беззаперечними перевагами малих підприємств є їх гнучкість, інноваційність і мобільність. У машинобудівному комплексі ці риси повинні стимулювати розвиток малого підприємництва і закладати фундамент для постійного процесу вдосконалення, пошуку новаторських рішень, сприяння формуванню групи малих підприємств як активного начала, на базі яких можна було б розробляти та впроваджувати передові технології. Держава повинна сприяти розвитку цих процесів, забезпечуючи законодавчу та нормативно-правову підтримку малим підприємствам. На сьогодні така підтримка реалізується несповна, що актуалізує необхідність вивчення цього питання, яке є нагальним і продиктованим часом.

Регуляторно-правове середовище функціонування вітчизняних господарських одиниць

– динамічне і часто суперечливе явище. Особливістю юридичного аспекту цього питання є часта зміна і неоднозначність законодавства. Вагомий внесок у встановлення особливостей такого процесу зробили такі науковці, як В. В. Дикань, який сконцентрував увагу праці [2] на державному регулюванні комплексу машинобудування, інструментарії, пріоритетах і перспективах його розвитку, О. П. Єлець – у дисертації порушує тему впливу факторів зовнішнього середовища на підприємства машинобудівної галузі, зокрема державного антикризового регулювання [3]. Питанню особливостей і стратегії державного регулювання інноваційної діяльності машинобудівних підприємств присвячено працю [6]. А. Г. Черномазюк, В. В. Стадник аналізують проблеми розвитку машинобудування та розв'язання їх за допомогою держави [11]. Однак специфіці проблем державного регулювання малих машинобудівних підприємств приділено недостатньо

уваги, адже вони мають ряд особливостей, які координуються відповідним нормативно-правовим полем діяльності країни.

Метою статті є встановлення особливостей регуляторного середовища малих підприємств машинобудівного комплексу на міському, обласному та державному рівнях.

Позитивним явищем в економіці держави є розвиток саме малого підприємництва. Комплекс машинобудування має ряд специфічних особливостей, завдяки яким розвиток суб'єктів малого підприємництва у цій галузі набуває визначальної актуальності. Малі машинобудівні підприємства (ММП) є базовою ланкою для крупних виробництв, часто такі малі підприємства виготовляють супутні товари для комплексу машинобудування, комплектуючі тощо. Їхня основна перевага – значна кількість ручної праці, яка незамінна в машинобудуванні. Така співпраця між малими та великими підприємствами машинобудування повинна була б активно стимулювати розвиток як одних, так і других. Однак у вітчизняних кризових умовах функціонування такого комплексу спостерігається дисбаланс між такими підприємствами у бік переважання крупних підприємств. Замість співпраці часто відзначається конкуренція між цими суб'єктами, що негативно позначається на малих машинобудівних підприємствах.

Щоб покращити ситуацію на ринку машинобудування, необхідно в першу чергу змінити стратегічне бачення управлінців і підхід до маркетингової діяльності як одного зі стратегічно значущих векторів розвитку фірми, а також централізований вплив місцевих органів самоврядування та державна підтримка цілого комплексу і малих суб'єктів господарювання у цій галузі зокрема.

Особливо важливою є не лише ініціатива, відкритість до змін і прагнення розвитку з боку малих підприємств, але й державна підтримка малого підприємництва, яке є рушійною силою економіки багатьох розвинених країн. У нашій державі розвиток і підтримка ММП здійснюється на законодавчому рівні за допомогою багатьох нормативно-правових документів. Наприклад, Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого та

середнього підприємництва в Україні», метою якого є створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва, забезпечується їх розвиток; формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності; стимулювання інвестиційної та інноваційної активності таких суб'єктів; сприяння просуванню вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішні та зовнішні ринки; зайнятість населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [5]. До загальнорегуляторних актів функціонування ММП належать Господарський і Податковий кодекси. Господарський кодекс України встановлює правове регулювання підприємницької діяльності, в тому числі і щодо малих підприємств, визначає їх приналежність до цієї категорії [1]. Податковий кодекс України регулює податкове фінансове навантаження для малого підприємництва, визначає перелік і порядок стягнення з них податків і зборів, однак він надалі залишається суперечливим щодо оподаткування малого та середнього бізнесу та сприяння його розвитку шляхом фінансово-економічного стимулювання та надання пільг і преференцій [7]. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», метою якого є створення відповідних умов для реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, а також підвищення добробуту громадян України, необхідно практично й ефективно реалізувати [4]. Це лише деякі загальнодержавні законодавчі акти та нормативно-правові документи, які повинні регулювати та сприяти розвитку малого підприємництва. Незважаючи на чималу кількість регуляторних юридично-правових актів у цій сфері, державних інституцій, що на практиці підтримують ММП від моменту заснування і до усунення загрозливих явищ банкрутства чи навіть ліквідації підприємств, дуже мало. Чималу роль відіграє централізований вплив обласних і місцевих органів самоврядування. Спираючись на напрацювання науковців [2, 11, 12], практику діяльності малих машинобудівних підприємств і власні дослідження розглянемо основні такі суб'єкти та їх компе-

тенцію. На обласному рівні складається та затверджується Регіональна програма розвитку малого підприємництва, за виконанням якої стежить Координаційно-дорадча рада з питань підприємництва при облдержадміністрації та профільні асоціативні підприємницькі структури регіонів, які звітують Міністерству економіки України та Державному комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва [10].

Управління економіки департаменту економічної політики систематично надає інформацію малим і середнім підприємствам про

вітчизняні та міжнародні ярмарки, виставки, умови участі в них, лобіює їх інтереси [8].

Ще одним органом підтримки започаткування підприємництва, зокрема малого, є Міські центри зайнятості, які забезпечують одноразовою фінансовою підтримкою підприємців, що готові розпочати власну справу.

Співпраця малих і середніх підприємств у сфері інноваційного розвитку із державними бюджетними установами «Регіональними центрами інноваційного розвитку» на практиці слабо розвинута, тому потрібно вдосконалити та активніше впроваджувати.

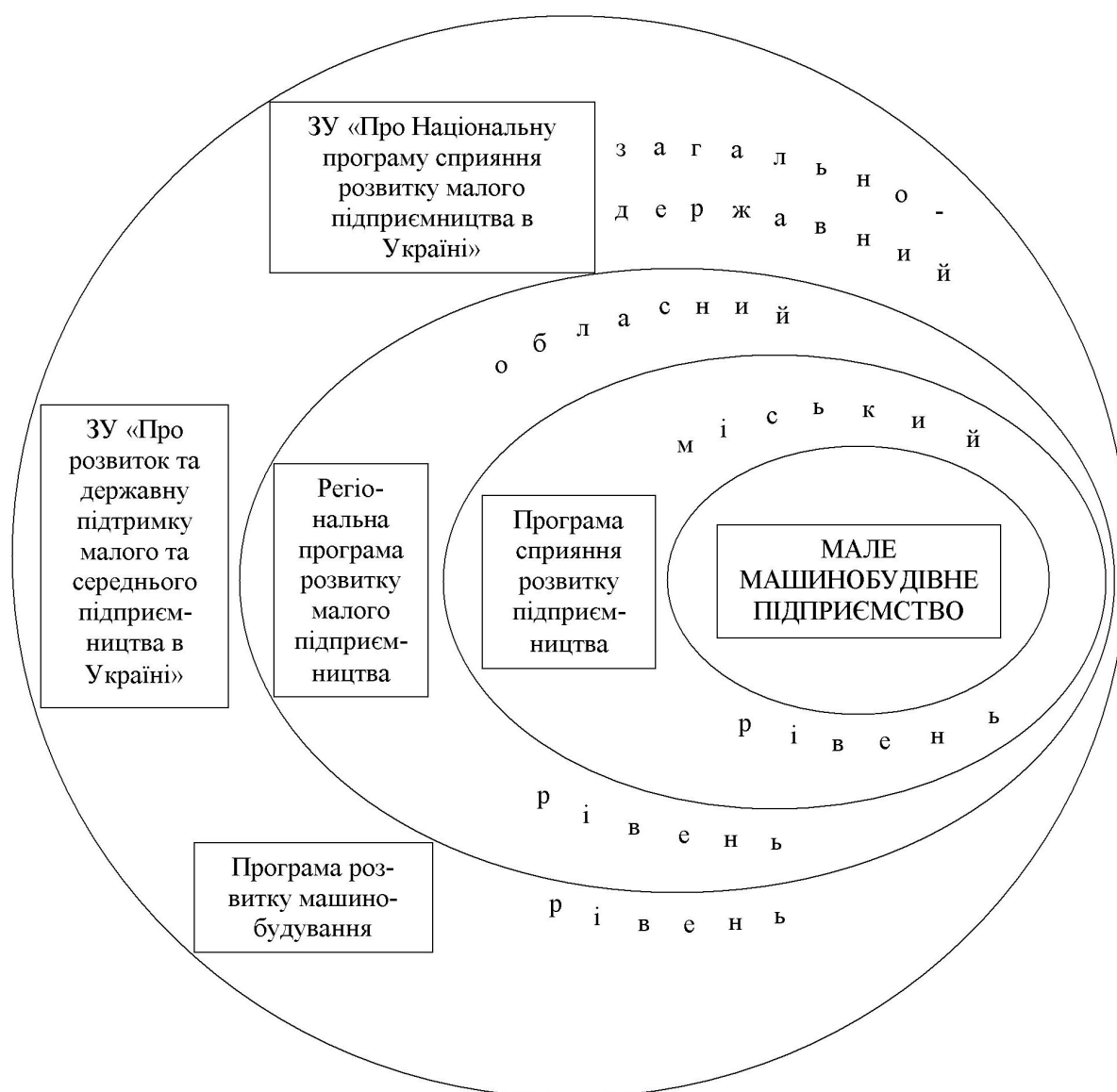

Рис. 1. Специфічні регуляторні акти для малих машинобудівних підприємств на державному, обласному та місцевому рівнях

Спираючись на дію правового поля щодо малого підприємництва, яке становить законодавчо-нормативне підґрунтя функціонування таких суб'єктів господарювання, було застосовано його правову силу в межах виявленої проблеми. Враховуючи вищенаведені рекомендації щодо вдосконалення діяльності малих машинобудівних підприємств у сфері практичного застосування пропонуваного розробок і зазначені державні органи допомоги, підтримки та співпраці з малими підприємствами, необхідно кооперувати спільну діяльність ММП і державних органів обласного та місцевого самоврядування, формувати двосторонній процес взаємодії ММП і державних інституцій, спільних програм розвитку та досягнення вагомих результатів у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.

Hospodarskyi kodeks Ukrainy. Pryiniaty Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy 16 sichnia 2003 r. // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – 2003. – № 11. – St. 462.
2. Дикань В. В. Державне регулювання розвитку машинобудування України [Електронний ресурс] / В. В. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – Вип. 42. – С. 213–217. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_42_22.pdf. – Назва з екрана.

Dykan V. V. Derzhavne rehuliuвання rozvytku mashynobuduvannya Ukrainy [Elektronnyi resurs] / V. V. Dykan // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. – 2013. – Vyp. 42. – S. 213–217. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_42_22.pdf. – Nazva z ekrana.
3. Єлець О. П. Антикризова складова управління машинобудівним підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. е. н. : спец. 08.00.04 / О. П. Єлець. – Харків : Нац. техн. ун-т «ХПІ», 2009. – 20 с.

Yelets O. P. Antykryzova skladova upravlinnia mashynobudivnym pidpriemstvom : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia k. e. n. : spets. 08.00.04 / O. P. Yelets. – Kharkiv : Nats. tekhnich. un-t «KhPI», 2009. – 20 s.
4. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 2157-14 від 10.06.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 7. – Ст. 35. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2157-14>. – Назва з екрана.

Pro Natsionalnu prohramu spriannia rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy № 2157-14 vid 10.06.2012 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2012. – № 7. – St. 35. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2157-14>. – Nazva z ekrana.
5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 4618-17 від 22.03.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – Ст. 23. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. – Назва з екрана.

Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini : Zakon Ukrainy № 4618-17 vid 22.03.2012 [Elektronnyi resurs] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2013. – № 3. – St. 23. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. – Nazva z ekrana.
6. Стратегія інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: особливості формування, реалізації та оцінювання : [монографія] / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Н. О. Шпак, Ю. В. Малиновський. – Львів : Видавничий дім «Укрпол», 2009. – 198 с.

- Stratehiia innovatsiinoi diialnosti mashynobudivnykh pidpriemstv: osoblyvosti formuvannia, realizatsii ta otsiniuvannia : [monohrafiia] / O. Ie. Kuzmin, S. V. Kniaz, N. O. Shpak, Iu. V. Malynovskyi. – Lviv : Vydavnychy dim «Ukrpol», 2009. – 198 s.
7. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : № 2755 від 02.12.2010 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.
- Podatkovyi kodeks Ukrainy [Elektronnyi resurs] : № 2755 vid 02.12.2010 r. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Nazva z ekrana.
8. Програма сприяння розвитку підприємництва у м. Львові на 2011–2013 рр. [Електронний ресурс] : схвалена рішенням виконкому № 172 від 18.02.2011 р. – Режим доступу: http://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclmr_1.NSF/0/deb8c6e64c6c7213c2257842003a502f?OpenDocument&Click=. – Назва з екрана.
- Prohrama spriannia rozvytku pidpriemnytstva u m. Lvovi na 2011–2013 rr. [Elektronnyi resurs] : skhvalena rishenniam vykonkomu № 172 vid 18.02.2011 r. – Rezhym dostupu: http://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclmr_1.NSF/0/deb8c6e64c6c7213c2257842003a502f?OpenDocument&Click=. – Nazva z ekrana.
9. Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006–2011 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 516. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.
- Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy rozvytku mashynobuduvannia na 2006–2011 roky [Elektronnyi resurs] : Postanova
- Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 kvitnia 2006 r. № 516. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua/>. – Nazva z ekrana.
10. Регіональна програма розвитку малого підприємництва у Львівській області на 2011–2012 роки [Електронний ресурс] : затв. рішенням Львівської обласної ради V сесії VI скликання № 125 від 17.05.2011. – Режим доступу: http://www.oblrada.lviv.ua/index.php?option=com_joomdoc&task=doc_details&gid=180&Itemid=161. – Назва з екрана.
- Rehionalna prohrama rozvytku maloho pidpriemnytstva u Lvivskii oblasti na 2011–2012 roky [Elektronnyi resurs] : zatv. rishenniam Lvivskoi oblasnoi rady V sesii VI sklykannia № 125 vid 17.05.2011. – Rezhym dostupu: http://www.oblrada.lviv.ua/index.php?option=com_joomdoc&task=doc_details&gid=180&Itemid=161. – Nazva z ekrana.
11. Черномазюк А. Г. Сучасні тенденції розвитку вітчизняного машинобудування та його ресурсні детермінанти / А. Г. Черномазюк, В. В. Стадник // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2 (6). – С. 91–99.
- Chernomaziuk A. H. Suchasni tendentsii rozvytku vitchyznianoho mashynobuduvannia ta yoho resursni determinanty / A. H. Chernomaziuk, V. V. Stadnyk // Visnyk Zaporizkoho natsionalnogo universytetu. – 2010. – № 2 (6). – S. 91–99.
12. Alekseyev I., Khoma I., Shpak N. Modelling of an impact of investment maintenance on the condition of economic protectability of industrial enterprises // Econtechmod: an international quarterly journal on economics in technology, new technologies and modelling processes, 2013. – Vol. 02. No. 2. – P. 3–8.

Н. Е. Шпак, доктор экономических наук; Т. Ю. Кирилич (Национальный университет «Львовская политехника»). *Регуляторная среда функционирования малых машиностроительных предприятий.*

Аннотация. В статье описана регуляторно-правовая среда функционирования малых машиностроительных предприятий, выделены нормативные акты, принимаемые на государственном, областном и местном уровнях и обеспечивающие поддержку и развитие таких хозяйственных субъектов, структурированы государственные органы, которые отвечают за принятие и выполнение этих регуляторно-правовых актов, способствующих поддержке и информированию малого бизнеса. Показана необходимость консолидирования деятельности малых предприятий и государственных органов областного и местного самоуправления, формирования двустороннего процесса взаимодействия малых предприятий и государственных учреждений, разработки совместных программ как на местном, региональном, так и на общеобластном и государственном уровне. Установлено, что для улучшения ситуации на рынке машиностроения необходимы не только изменение стратегического видения управленцев, но и государственная поддержка и содействие развитию малых предприятий путем разработки комплекса законодательного и нормативно-правового обеспечения, которое учитывало бы специфику малых предприятий и специфику машиностроительного комплекса.

Ключевые слова: малое машиностроительное предприятие, регуляторно-правовая среда, нормативно-правовые акты, государственная поддержка, исполнительные институты.

N. Shpak, Dc. Econ. Sci.; T. Kyrylych (National University «Lviv Politekhnic»). **Regulatory environment functioning of small engineering enterprises.**

Summary. This paper describes the regulatory and legal environment of functioning of small engineering enterprises, specifies regulations adopted at national, regional and local levels providing the support and development of business units, structures public bodies which are responsible for adoption and implementation of regulatory and legal acts and for support and information of small businesses. It is established that the cooperation of small and medium enterprises with the state budget organization «Regional Innovation Centers» in the field of innovative development in fact is weak and needs improvement and active realization. The paper shows the necessity to consolidate the activities of small enterprises and state bodies of regional and local government, to form a two-way process of interaction between small enterprises and state institutions, to elaborate joint programs of development at the local and regional level as well as at the province and state level. It was found that improving the situation in the machine-building market requires not only a change in management strategic vision, but also the state support of development of small business by elaborating complex legislative and regulatory ensuring which takes into account specificity of small business as well as specificity of engineering complex.

Keywords: small engineering enterprise, regulatory and legal environment, regulations, government support, executive institutions.